

התוכנית הלאומית לגילוי מוקדם של סרטן השד והמעיים הגס

625

סיכום שנתי של התוכנית הלאומית לגילוי סרטן השד בישראל – 2012

התוכנית הלאומית לגילוי סרטן השד בישראל מופקדת על ניטור כל הפעילות בתחום בדיקות השד בארץ החל בבדיקות האבחון הרדיולוגיות בכלל האוכלוסייה הישראלית, דרך הפעולות הכירורגיות, האבחון הפתולוגי ועד לניטור הכניסה למכונים האונקולוגיים של נשים שאובחנו עם ממאירות. מכלל 65 מכוני ממוגרפיה הפועלים בישראל, מנוטרים 57 מכונים ע"י התוכנית המבצעים כ-85% מכלל צילומי השד בישראל. שמונה מכוני ממוגרפיה בחרו שלא לדווח לתוכנית הלאומית ואינם משתתפים בתוכנית אבטחת האיכות הארצית. בכלל המכונים המנוטרים נכללת גם יחידת ממוגרפיה ניידת אחת.

מאז הפעלת התוכנית ועד היום נוטרו ע"י התוכנית למעלה מ-5 מיליון בדיקות הדמיית שד (!) בלמעלה ממיליון נשים שונות, מתוכן עד כה 95,042 בדיקות שבוצעו בניידת הממוגרפיה. בשנת 2011 זוהו 427,193 בדיקות ממוגרפיה ונצפית יציבות בשיעור הנשים הנבדקות מדי שנה והעומד על כ-70% מקהל היעד. המדיניות הרשמית בישראל לבדיקות גילוי סרטן השד ממליצה לכל אישה בגיל 50-74 להיבדק בבדיקת ממוגרפיה באופן שגרתי אחת לשנתיים. מכלל הנבדקות בשנה האחרונה, נבדקו 239,507 נשים ללא סימפטומים כבדיקת סריקה המומלצת בגיל 50-74, כאשר 225,368 (94.1%) מהן נבדקו כבר בעבר, כלומר הן נבדקות חוזרות כמצופה. פערים בהיענות לסריקה שזוהו בעבר בין תת אוכלוסיות בישראל צומצמו ושיעורי ההיענות הנוכחיים באוכלוסיות העולות והחרדות, נמוכים רק בכ-10-5% משיעורי ההיענות בנשים היהודיות הותיקות. שיעור הבדיקה בנשים ערביות היום זהה לזה של נשים יהודיות ובאזורים מסוימים אף גבוה יותר.

בשנת 2010 זוהו דרך מקורות המידע של התוכנית הלאומית 4,369 מקרים של סרטן השד (ובכללם חזרת מחלה בשד בנשים שחלו בעבר), מספר זה לא עלה לעומת שנים קודמות ומבטא התייבות של שיעורי התחלואה.

מכלל הממאירויות שהתגלו ב-2010 זוהו לפחות 873 גידולים דרך בדיקות הסריקה היזומות לגילוי מוקדם של המחלה בנשים בגיל 50-74, כאשר 713 מתוכם זוהו בנשים שנבדקו באופן חוזר (82%). בנשים אלו צפוי היתרון העיקרי והמרכזי של בדיקת סריקה לגילוי מוקדם אפקטיבי העשוי לתרום לירידה בתמותה. שאר הגידולים התגלו בעקבות ממצאים ותלונות וכן בנשים צעירות יותר שנבדקו בשל סיכון משפחתי גבוה. שיעור גילוי הממאירויות בנשים הנסרקות באופן חוזר בגיל היעד היה 5.2 גידולים לכל 1,000 נשים נסרקות. שיעור זה גבוה מהיעד הלאומי שנקבע על פי שיעור ההיארעות הצפוי של סרטן השד בישראל. מכאן שאין בעיה של יכולת אבחון כוללת במכוני התוכנית.

עדיין נצפית עלייה מתמדת במספר הנשים הנבדקות שלהן ממליצים בדיקות נוספות לאחר בדיקת הממוגרפיה השיטתית. עליה זו יכולה לבטא, בין השאר, דפוסים של רפואה מתגוננת החודרת יותר ויותר לעשייה הרפואית בישראל. לעודף בדיקות נוספות יכולות להיות השלכות פסיכולוגיות שליליות על הנשים הנבדקות כמו גם משמעות כלכליות גבוהות. הן יכולות להוביל גם לעודף בשיעור הגילוי. מרכז התוכנית הלאומית עוסק במאמץ להקטין את שיעור הבדיקות הנוספות המיותרות.

מטרה עיקרית של תוכנית הסריקה, בנוסף לגילוי מוקדם של גידולים תוך נזק מינימלי לנשים, כוללת גם גילוי המחלה בשלב מוקדם ככל האפשר. גילוי מוקדם אמיתי מעלה בהרבה את הסיכוי להחלמה מלאה מהמחלה ומקטין לעיתים את משך ועוצמת הטיפולים הנדרשים. בכלל הנשים שהתגלו דרך תוכנית הסריקה בגיל 50-74 ושעבורם היו נתוני שלב מחלה מלאים זוהו 8% מהגידולים בשלב לא פולשני ועוד 50.8% מהגידולים הפולשניים התגלו בשלב ראשון. התפלגות זו טובה מהתפלגות שלב המחלה בכלל החולות בסרטן השד בישראל אך עדיין אינה עומדת ביעד של גילוי מוקדם של 70% מהגידולים בנשים הנבדקות באופן חוזר. ניכרת ירידה קלה באבחון מחלה מסוג DCIS שעשויה גם להיתפס כמגמה חיובית משום שחלק מגידולי ה-DCIS יכולים להיות גידולים שאינם בעלי משמעות רפואית.

בשנים האחרונות התגבר השימוש בבדיקת MRI שד לגילוי סרטן השד בקבוצות סיכון. בדיקת MRI משמשת לגילוי מוקדם בנשים שהן נשאות של תקלות גנטיות (מוטציות) בנגים BRCA1, BRCA2 ושאלן יש לבדיקת הממוגרפיה ערך מוגבל מאד. התוכנית הלאומית שואפת להתחיל לנטר גם את פעילות ה-MRI בישראל. מאגרי המידע של התוכנית הלאומית מאפשרים כיום ביתר קלות לזהות דיווח של סיפור משפחתי אצל הנשים הנבדקות ומאפשרים לצוות התוכנית לפנות לרופאים הראשוניים ולהתריע על מצב של סיכון יתר במטופלותיהם.

האתגרים העיקריים העומדים כיום בפני התוכנית הלאומית בנוסף לשגרת שיפור האיכות הכוללת הם :

1. המשך מגמת הגברת ההיענות לבדיקות בקרב הנשים שסירבו עד היום להיבדק למרות הזמנות חוזרות ונשנות תוך מאמץ עיקרי להקטנת פערים בין קבוצות אוכלוסייה שונות.
2. דרבון הנשים הנבדקות להקפיד על בדיקה חוזרת בכל שנתיים על מנת להקטין את הסיכון להתפתחות ממאירות בשל התארכות התקופה שבין בדיקות השגרה.
3. הקפדה על שימוש נכון ולא מופרז בטכנולוגיות השונות הקשורות לאיבחון סרטן השד על מנת להגן על הנשים מפני בדיקות חיוביות שגויות.
4. הגברת הזיהוי של נשים בסיכון גבוה בשל סיפור משפחתי ע"י הצוותים הרפואיים ומערכות המידע על מנת להפנות נשים אלו לבדיקות סקירה מגיל צעיר יותר ובתדירות גבוהה יותר, או להפנותן לאבחון גנטי ולביצוע בדיקות סריקה המיוחדות לתסמונות הגנטיות.
5. שיפור מערכות המידע של התוכנית הלאומית ושיפור הרגולציה כך שהתוכנית תכלול את כלל מכוני הממוגרפיה בישראל ואת הבדיקות הטכניות, להבטחת איכות תהליך גבוהה לכל הנבדקות בארץ.
6. הגברת הבדיקה של אינדיקטורים הקשורים לפעילות מכוני הפתלוגיה לשיפור איכות התשובות ההיסטולוגיות ובמיוחד הסמנים הביולוגיים הדרושים לצורך החלטות טיפוליות.

כתובת התכנית

המחלקה לרפואת הקהילה ואפידמיולוגיה, מרכז רפואי "כרמל", רחוב מיכל 7, חיפה 34362
טלפון: 04-8250474 פקסימיליה: 04-8344358

מכוני ממוגרפיה בישראל - 2012
מקושרים למערך ניטור האיכות הלאומי

פרטיים	קופ"ח אחרות	שירותי בריאות כללית	בי"ח פרטי	בי"ח ציבורי
מ.א.ר. שייך גיראח	קופ"ח מאוחדת ירושלים (מעבירים קובץ מינימלי)	בי"ח בילינסון	בי"ח האיטלקי-נצרת	בי"ח פוריה
מ.א.ר. ק. גת	קופ"ח מאוחדת ת"א (כני"ל)	בי"ח קפלן	בי"ח לניאדו	בי"ח זיו
מ.א.ר. ב"ש	קופ"ח מאוחדת רחובות (כני"ל)	בי"ח מאיר	בי"ח שערי צדק	בי"ח נהריה
מ.א.ר. מקור ברוך	קופ"ח מאוחדת חיפה (כני"ל)	בי"ח העמק	בי"ח מעייני הישועה	בי"ח ברזילי
מאור נהריה	קופ"ח מאוחדת אשדוד (כני"ל)	בי"ח השרון	בי"ח מדיקל סנטר	
מכוני אבחון בשפלה-רמלה	קופ"ח מאוחדת-ראשלי"צ (כני"ל)	בי"ח סורוקה		
מכוני אבחון שפלה-מודיעין	משגב לדך (מאוחדת) (כני"ל)	מרפאת זמנהוף		
מור חיפה/חורב	משוב חדרה (מאוחדת) (כני"ל)	מרפאת רוטשילד		
מור בני ברק	משוב פי"ת (מאוחדת) (כני"ל)	בי"ח כרמל		
מור קריון	משוב נתניה (מאוחדת) (כני"ל)	מרפאת בת-ימון		
מור אשדוד	משוב כפר-סבא (מאוחדת) (כני"ל)			
מור ראשלי"צ	אסותא-השלום			
ממוגרף חדרה	אסותא-ניידת			
ממוגרף פי"ת	אסותא-רמת החייל			
ממוגרף נתניה	אסותא-אשדוד			
מכון אור (מעבירים נתוני קבלה בלבד)	אסותא-חיפה			
אל-נור אום אל פאחם	אסותא-רעננה			
מכון הלאה-ירושלים	אסותא-ראשלי"צ			
ממוגרפית הגליל-כרמיאל	אסותא-רמת החייל			
	אסותא-באר שבע			
מכונים לא מקושרים למערך ניטור האיכות הלאומי				
מכון רביד		מרפאת לין	בי"ח הדסה הר הצופים	בי"ח שיבא
			בי"ח הדסה ע"כ	בי"ח איכילוב
				בי"ח אסף הרופא
				בי"ח רמב"ם